

La Dansa dels Negrets de l'Alcúdia

Oreto Trescolí Bordes

La dansa o ball dels Negrets de L'Alcúdia potser es presenta encara hui com una de les més arcaiques conservades a la Ribera del Xúquer en la modalitat de dansa acrobàtica o de construcció de torres humanes, precedida per un ball pantomímic i burlesc, tal i com en origen, sembla que era corrent a les comparses locals anomenades "moixigangues", encarregades de donar ambient festiu a les grans celebracions.

Els Negrets, juntament amb els balls de "La Carxofa", "Els pastorets", o "Els dansadors" ballen cada 7 de setembre a l'Entrà de la Mare de Déu de l'Oreto des de l'Hort de Manus, on la tradició ubica la casona dels Montagut, senyors de la vila, que des de Roma portarien la imatge per donació del papa Innocenci V en els anys immediats a la conquesta cristiana i l'atorgarien al poble de L'Alcúdia el setembre de 1276.

Segons dades arreplegades pel diacà alcudienc Josep Chover i Madramany, l'any 1923, tot i partint de la documentació que encara es conservava a l'arxiu parroquial abans de la seua total destrucció durant la guerra civil, en 1767, durant les festes, i en concret, el dia 7 de setembre, festivitat de la Divina Aurora, es muntava a la plaça Major un entaulat on tindrien lloc tot un seguit d'espectacles d'entreteniment, i on per primera vegada es parla de "mogigange, compuesta de 16 mozos, y las ocho niñas peregrinas..." (que vindrien a ser el ball de la carxofa, o ball de cintetes). Tal i com es desprén d'aquesta notícia, les moixigangues, vindrien a ser comparses encarregades de donar ambient a les festes, independentment del fet de muntar o no muntar torres, una mena de joc carnestolesc que inclouria diversitat de números, i entre ells, segurament la pantomima de disfresses, màscares i acrobàcies que encara hui manté aquesta dansa.

Fins els anys 70 ataviats amb la indumentària llogada que per a "negrets" proveïa la casa INSA de València, els balladors visten una brussa ampla i uns pantalons llargs amb ratlles verdes i blanques transversals, una faixa blanca, mitjons i espadenyes negres. La cara pintada de negre i a la coroneta una diadema de tub folrat de tela blanca. Indumentària treta a la llum pel propi Ajuntament de L'Alcúdia a les primeries dels anys 80, quan, amb els nous vents democràtics, aquesta i la resta de danses de l'Entrà i la Processó de la Mare de Déu, es van intentar recuperar com a senya d'identitat del poble.

El nombre de balladors varia, entre els 8 necessaris per a la dansa i el muntatge de la torre, fins als 16 o més, sense un nombre fixe, que van substituint-se en la part final del ball, la torre, que, per no comptar amb una pinya que funcione com a base, es fa pesada i complexa per als quatre dansadors que, sobre els seus muscles, suporten tot el seu pes. La dansa que obri el número, s'executa al so del tabal i la dolçaina, que, amb una melodia derivada d'un antic "Dies irae, dies illa" que es cantava a L'Alcúdia fins les primeres dècades del S.XX a les misses i aniversaris de difunts, hom acompanya amb la següent lletra:

"Pobret negret, pobret negret,
que menges figues en Massalet.
Pobret negret, pobret negret,
Que menges figues en Massalet.
Xivirivi corona, xivirivi capell,
Xivirivi com balla, el teniente coronel.
Animalot, animalot,
Ara que venen les figues,
Ara t'has mort,
Ja t'han fotut, ja t'han fotut,
Que t'han ficat dins l'ataüt,
Doneu-li terra, doneu-li terra,
I colgheu-lo prompte,
I digueu-li a l'amo
Que traga el compte.
Qui paga açò? El qui plora".

El ball consisteix en una coreografia simple basada en l'encreuament en ambdós sentits dels seus balladors, uns enfront dels altres, en dues fileres, amb les mans a l'esquena, al ritme de la música. I acabada la dansa, es construeix la torre, de tres pisos, al so de la melodia coneguda com a "Muixeranga". Quatre balladors formen la base abraçant-se pels muscles. I tres alçadors formen el segon pis, a dalt d'ells. Finalment corona la torre un huité dansador, normalment un xiquet, que es lleva la diadema del cap en forma de salutació posant els braços en creu.

El número conegut com la "Campana" té lloc en desmuntar la torre, quan es despenja el dansador que la coronava per la part interior de la formació, tot i agafant-se pels braços dels muscles dels alçadors, deixant bambolear el seu cos, simbolitzant-ne el batall.

Amb tot, la dansa dels Negrets de L'Alcúdia, malgrat restar lluny de l'espectacularitat que caracteritza les torres altes dels castellers o "ball de Valencians", esdevé significativa per la peculiaritat de mantindre encara el tret burlesc de les antigues moixigangues,

mitjançant una mena de paròdia dels soterrars, amb al·lusions a les autoritats reial, eclesiàstica i civil. Una comparsa emparentada amb el que es coneix com "ball de folls", l'única que compta amb certes llicències a la processó per alterar la serietat pròpia de l'acte, tot i podent "pujar-se al be" uns dels altres, o asustant els xiquets amb el seu aspecte ennegrit als rostres.

El mode encara primitiu d'aixecar la torre final, de només tres pisos, i sense pinya a la base, formant una campana, sembla apuntar a les referències de més antiguitat conservades sobre aquesta dansa ja al S.XVII, amb motiu de la visita a Tarragona de Felip IV i Maria Isabel de Borbó l'any 1633.

Oreto Trescolí Bordes